

מראי מקומות- חולין קל"ד

וכפטומי מילי בעלמא הוא ואינו כלום (ופשוט דלדידי' אין התחלה לקו' תוס', דלימא המקח בטל, שהרי אין כאן תנאי בכלל). וע' בחזון איש (יו"ד ז' (א), ב') שהביא עוד ראשונים דמבואר כשי' הריטב"א.

(ג) **מר סבר ע"מ שוירא הוא- כ' החזון איש (יו"ד ז' (א), ב'), דאין הכוונה דס"ל לעולם דע"מ הוי שויר, אלא רק הכא, דאם תנאי הוא לא מהני, ואם שויר הוא, מהני השויר והמקח קיים, אז מפרשין לשון שויר.**

(ד) **לימא בדר' חסדא קא מיפלגי, וכו'- פרש"י, דס"ל להגמ' דלפי רב הדין אף אם הטבח, וזהו כר' חסדא, דס"ל דרצה מזה גובה ורצה מזה גובה. ור' אסי ס"ל כהחולקים על ר' חסדא, ולכן יכול לגבות רק מן השני, הואיל והגזילה הוא בעין. ותמה תוס' ע"ז, דהא ליכא מאן דס"ל כן לענין הא דגזילה, דלכ"ע אינו יכול לגבות רק מן השני, אלא או מן הראשון או משניהם. ולכן פ"י להיפוך, דרב לית לי' דר' חסדא, אלא דהדין דוקא עם הטבח, ור' אסי אית לי' דר' חסדא, ולכן יכול לגבות משניהם. וליישב שי' רש"י, כ' החתם סופר דס"ל לרש"י דר' חסדא והחולקים עליו בהא פליגי, דר' חסדא ס"ל דלעולם יכול לגבות משניהם, והחולקים ס"ל דהיכא דהגזילה בעין, יכול לגבות רק מן השני, שיש לו הגזילה בעין. והיכא דהשני אכלו, אז השני יכול לומר להנזגל לאו בעל דברים ידי את, ולכן יכול לגבות דוקא מן הראשון.**

(ה) **והכא במתנות כהונה נגזלות קא מיפלגי- הק' החזון איש (יו"ד ז' (א), ה'), למה יהי' חייב על גזילת מתנות כהנים, מ"ש ממזיק דאמר' דפטור. ותי' דשאני גזילה דהמתנה עדיין הוא בעין, וכיון שהן בעין, עדיין חייב הבעלים, דהגזילה לא פטרתו, וחייב הבעלים לתבוע המתנות מן הלוקח. ור' אסי סבר דאינן נגזלות, ולכן פטור הראשון וחייב השני, ואין הבעלים בעל דין לתבוע המתנות מן הלוקח, אלא דוקא הכהן יכול לתבוע.**

(א) **חוץ שוירא, ע"מ לאו שוירא הוא- פרש"י, דבחזון הא משייר המתנות אצל הכהן ולא מכרן, ולכן הרי אם אצל הכהן, שהרי לא מכרם מעולם. אבל ע"מ אינו שויר אלא תנאי, והתנאי אינו חל, שהרי אין הכהן יכול להתנות שיתן הישראל המתנות לו, שהרי אין המתנות של הישראל אלא של כל הכהנים, ואין לו בהן אלא טובת הנאה, וא"כ אינו יכול להתנות עמהם. והק' תוס', הא סכ"ס התנה עמו דאם לא יתן לו המתנות שיהי' המקח בטל, וא"כ למה יתן הישראל המתנות לכל מי שירצה, הרי לא חלה המתנה. ותי', א) שהתנו שיהיו המתנות שלו, ואם לא יתן לו לא יהי' המקח בטל. והעיר החזון איש (יו"ד ז' (א), ב') דאיזה תנאי הוא זה, אם אומר דאפי' אם לא קיים התנאי המקח קיים. וכ' דצ"ל שהתנה שיהי' חייב ליתן לו, וזה לא מהני, דבמה יתחייב, ב) הוי כמו מתנה ע"מ שכ' בתורה, שהרי התורה הרשהו ליתן המתנות לכל מי שירצה. וביאר החזון איש שם, דאע"ג דבעצם יש להישראל הזכות ליתן לכל מי שירצה, ואף לכהן זה, וא"כ למה הוי מעמשכב"ת, מ"מ לא מהני, או דמיירי שהתנה שיהי' חייב ליתן לו המתנות, והתחייבות זו הוא כנגד התורה, שהרי התורה נתן טובת הנאה לבעלים, א"נ דאפי' אם התנה ע"מ שתתן לו המתנות (ולא שיהי' חייב לעשות כן), מ"מ הרי כיון דלמעשה זקוק ליתן לכהן זה דוקא, דאם לא יתן לא המתנות לא יהי' המקח חל בכלל, א"כ גם זה הוא נחשב מתנה עמש"כ בתורה, והמקח קיים. וע"ע בחתם סופר דתמה על תי' זה של תוס', שהרי קיי"ל בדבר שבממון תנאו קיים, וכיון דכל התנאי הוא על הטוה"נ שלו, לא חמיר טפי מממון ממש, וא"כ למה לא מהני, והניח בקו'.**

(ב) **ע"מ לאו שוירא- הבאנו דעת רש"י, דמה דלא מהני התנאי הוא משום דאין בו כח להתנות על המתנות. וע' בריטב"א דחולק על רש"י, וכ' דאם הי' מתנה ע"מ שתתן לי המתנות, שפיר הי' התנאי מהני. ומה דלא מהני, היינו משום דהתנה שיהי' המתנות שלי,**

נדרו כך או כך, אז אפי' בחזקת מ"ק לקולא עבדינן לחומרא, דאז אי' ספק איסור דבל יחל ובל תאחר. וכ' הקונטה"ס דלכאוו' מסוגיין משמע כדבריו, שהרי מה דאמרי' דקמה הוי בחזקת חיוב, ודאי לאו דוקא הוא, שהרי אין כאן חזקת חיוב, רק דאין כאן חזקת פטור. אולם ע' בר"ץ בנדרים (ז). דכ' דמסוגיין מוכח דרק היכא דאיכא חזקת חיוב אמרי' דספק ממון עניים לחומרא, אבל בלא"ה הוי לקולא, ומשמע דס"ל להיפוך, דהעיקר הוא החזקת חיוב, וכל ספק השקול לקולא. וע"ע בחזון איש (יו"ד ז' א'), שכ' דמה דאמרי' דפרה בחזקת פטור הוא, ולכן פטור, לאו דוקא חזקה, שהרי איכא ג"כ חזקת הגוף של הפרה כנגדה, לומר דלא נשחטה אלא לאחר שנתגייר. אלא הביאור הוא, דכיון דליכא חיוב ברור כלל, דאולי כאן ליכא חיוב מתנות כלל, ולכן אמרי' בזה דליכא דין צדק ותן לו. אבל בקמה, דודאי איכא מצב של מצות לקט, רק הספק הוא אם למעשה יש כאן לקט או לא, בזה אמרי' דשפיר הוי חיוב ליתן הלקט מספק מדין צדק (ולפי"ז מיושב קו' הקונטה"ס שהבאנו לעיל על המרדכי, דכאן אינו ענין לחזקה כלל, אלא דאין כאן מחייב של המצוה בכלל).

(י) **ספק איסורא לחומרא, ספק ממונא לקולא-** ע' בפרי מגדים (בהקדמה להל' טריפות, ד"ה וראיתי), שהביא שהפנים מאירות (א', ט"ו) הביא ראי' מסוגיין דבאיסורא, היכא דהוי ספק השקול לא מוקמינן לה אחזקה, דהא אמרי' דגר שמשופק אם יש לו חיוב חלה, חייב מספק, ואע"ג שיש להעיסה חזקת פטור. אולם כ' הפמ"ג דהרא"ה הוא להיפוך, דדוקא בחלה אמרי' דחייב מספק, משום שיש בו חיוב מיתה. וכן דייק מרש"י, דבכל הסוגיא הדגיש הא דיש בכל ענין חיוב מיתה, אבל היכא דליכא חיוב מיתה, שפיר סמכינן אחזקה. ומה דבפדיון פטור חמור אמרי' דספיקו לחומרא, אע"ג דליכא עון מיתה, פי' הפמ"ג דכיון דליכא שום הפסד, שהרי יכול לפדות הפטור חמור ולעכב הטלה אצלו, א"כ שפיר אזלי' לחומרא. אבל היכא דליכא חיוב מיתה, וגם איכא הפסד ממון, בזה לא אזלי' לחומרא במקום חזקה.

(ו) **מתנות כהונה נגזלות- כ' הרמב"ם** (ביכורים ט', י"ד) דהקונה מתנות מותר לו לאכלן, שהרי מתנות אינן נגזלות. וכ' הר"ן (מה: בדפיו) דהנראה שהרמב"ם הבין הגמ' לא שנו דלוקח חייב ליתן לכהן אלא היכא ששקל לעצמו, אבל אם שקל הטבח, א"כ הטבח הוי הגזול, והלוקח מותר לאכלן, משום דמתנות אינן נגזלות. וכ' החזון איש (יו"ד ז' א'), דאע"ג דבגזילה בעלמא צריך שינוי ממש, מ"מ במתנות כהונה בשינוי רשות סגי. וביאר בדרך אמונה (שם, באור ההלכה), דס"ל להרמב"ם דכיון דאין מצות נתינה על הלוקח, שהרי הדין עם הטבח, וגם אין כאן שום תובע, שהרי מתנות כהונה הו"ל ממון שאין להן תובעין, א"כ אין מקום לחייב הלוקח להחזירו, וממילא מותר לו לאכלן.

(ז) **מתנות כהונה אין נגזלות-** הק' חזון איש (יו"ד ז' א'), אם אינן נגזלות, א"כ איך מהני שינוי, וכדתנן לקמן, דלא הספיק ליתנו עד שצבעו פטור, והניח בקו'.

(ח) **הכל לעניים, שספק לקט לקט- הק' המרדכי,** למה לא אזלי' בתר רוב, ורוב קמה שבחוריי הנמלים אינו של לקט. ותי' דמשום דכתי' צדק משלך ותן לו. ותמה הקונטה"ס (א', ט'), הא אפי' היכא שיש חזקת פטור אמרי' דספק ממון עניים לקולא, ורובא וחזקה רובא עדיף, והניח בצ"ע.

(ט) **הכא פרה בחזקה פטורה קיימא, קמה בחזקת חיובא קיימא- ויש לע',** מהו הדין בסתמא, היכא דאין חזקת חיוב או חזקת פטור, אלא ספק השקול בלא שום חזקה, האם שם הוי ספק ממון עניים לחומרא מדין צדק ותן לו, או אמרי' דספק ממונא לקולא, ורק היכא שיש חזקת חיוב אמרי' דחייב מספק. וע' בקונטרס הספיקות (א', ט'), שהביא מהמהרש"ח דכל היכא שיש חזקת מרי קמא לקולא, אז אמרי' דספק ממון עניים לקולא, אבל כל היכא דליכא חזקת מרי קמא לקולא, אז עבדינן לקולא מדין צדק משלך ותן לו. והוסיף דכל זה רק אם הספק נפל מעצמו, אבל אם בא מחמת נדרו, דהיינו דספק אם

שבכל מקום ויתרוהו לבעלים, ומה דאי' בגמ' טעמא דנהגו, וכו', היינו דאילו לא היו נוהגים כן, הי' שייך לכהנים, אבל למעשה, שייך להבעלים משם שכן נהגו. אבל מהטור (יו"ד ס"א) הביא דהדין הוא דצריך ליתנה להכהנים עם כל חלבה פנימי וחיצון, אא"כ נהגו הכהנים להניח החלב להבעלים, דאז רשאי לעכבו.

יא) שאני תרומה דטבלה, ולא סגי דלא מפריש לה-ק', מה לי דצריך להפרישה, הרי הלקט ג"כ חל בה שם לקט, ורק דאין שום עני שיכול ליתנה לו, ומה ענין הפרשה לכאן. וביאר בהערות להגרי"ש, דלקט שכחה ופאה, חידש התורה דהיכא דאין כאן עניים, לא חל בזה דין ממון עניים כלל. וע"ז הק' הגמ', לימא ה"ה בתרומה כן, ותי' דבתרומה הרי חייב להפרישן משום דין טבל, וכיון דהפרישם, חל בהם דין תרומה, ואין הדרשה דלא לעורבים ולא לעטלפים יכול להפקיע מהם דין תרומה, דלא מהני אלא לומר דמעיקרא לא יהי' חל בהם דינם, אבל בתרומה, דבלא"ה חל בהם דין תרומה, ודאי תא לא שייך להפקיע דינם. וצידד דאולי כל זה בהה"א של הגמ', דהי' צריך לומר חילוק זה בין תרומה ללקט שכחה ופאה, אבל למסקנת הגמ', דמחלקין בין תרומה ובין לקט שכחה ופאה באו"א, א"כ יתכן דבאמת הדרשה דלא לעורבים וכו' מפקיע הדין מתנת עניים שבה (ובזה רצה לתרץ קו' רעק"א, בהא דאמרי' דמשילכו בה הנמושות מותר לעשיר ליקח המתנות, והיינו משום דאמרי' דהעניים מייאשים. והק', ומה בכך, הא איכא עניים קטנים דאינם יכול לייאש, והניח בקו'. ולפי הנ"ל י"ל דאה"נ, אינם יכולים לייאש, אבל כיון דבפועל אינם באים ממילא יש כאן הפקעה דשלא לעורבים וכו'). ולכאו' יש עוד נפק"מ מזה, לענין אם חייב המתנות במעשרות או לא, דאם מעולם לא חל בהם דין מתנות עניים בכלל, א"כ שפיר חייבים הם במעשרות, אבל אם מעיקרא הי' בהם דין מתנות עניים, א"כ לא חל בהם חיוב מעשרות, ואף עכשיו דפקע מהם דין עניים. וע' במים חיים (בפי' על הרמב"ם, מתנ"ע א', י') דנקט לדבר פשוט דפטור ממעשרות. אולם ע' בריטב"א בגיטין (מז.), דמשמע דס"ל דהיכא דאין עניים, לא חל בה דין לקט שכחה ופאה כלל, ושפיר הוי מחוייב במעשרות, ולכאו' נח' בהב' צדדים שצידד הגרי"ש בביאור סוגיין.

יב) כהנים נהגו בו עין יפה, ונתנוהו לבעלים-ע' בדרך אמונה (ביכורים ט', י"ט, בבאזה"ל), שהביא מה שנח' הראשונים בביאור דברי הגמ' כאן, דמהרמב"ם דייק דכל הכהנים